

CULTURA CUCUTENI

Spațiul Carpato-Balcano-Pontic - leagănul civilizației europene

Redactor: Victoria Sara Dazin

Spațiul Carpato-Balcano-Pontic-leagănul civilizației europene-locul de naștere a vechii limbi latine "latina prisca", -locul de naștere a primului sistem de scriere".

În lipsa mai multor documente scrise, (vecinii au avut tot interesul să le distrugă sau să le ascundă după șapte lacăte în arhive) istoria noastră va fi reconstituită din cioburi, din cioburi de ceramică cucuteniană, încă nedescifrate care-și așteaptă rândul să fie cercetate minuțios de către specialiști.

Marija Gimbutas, specialistă mericană de origine lituaniană, profesoară la Universitatea Californiei, din Los Angeles, declară: "România este vatra a ceea ce am numit Vechea Europă , o entitate culturală cuprinsă între anii 6500 – 3500 î.Hr., axată pe o societate matriarhală, teocratică, iubitoare și creatoare de artă".

Profesorul Robert Ballar afirmă că pe teritoriul actualei României ar fi existat fantastica Atlantidă și că cetățile descoperite în munți nu sunt decât rămășițe din străvechea civilizație, după scufundarea ei. Mai mult, suprapune aceasta ipoteză cu cea a originii Potopului, punând egalitate între cele două evenimente.

Este cunoscut faptul că nimic nu apare din nimic. În acest sens putem presupune că leagănul civilizațiilor europene ar fi fost spațiul carpato-danubiano-pontic, care a reprezentat precursorul culturilor Criș Starcevo, Hamangia, Boian, Gumelnița, Cucuteni, Sălcuța, Petreștișă.

Noile cercetări arheologice au scos la iveală unele frânturi de informații despre proveniența neamului românesc, despre urmele lăsate în istorie de strămoșii noștri în pofida faptului că multe dintre ele au fost distruse intenționat.

Istoria apariției civilizațiilor este un subiect deosebit de important. O analiză sumară demonstrează că marile civilizații ale lumii s-au constituit în bazinele marilor fluvii: cea egipteană – în bazinul r. Nil; indiană – în bazinul r. Ind și Gange; chineza – în bazinul r. Yangtze (Fluviul Galben); mesopotamiană – între r. Tigru și Eufrat.

Ori care ar fi adevrul provenienței civilizației europene cert este ca ea a luat naștere în spațiul carpato-balcanic-dunărean circa 8000 de ani în urmă. Drept argumente vin multiplele mărturii și dovezi.

Cele mai avansate culturi europene – cultura Hamangia (5500-4600 î.Hr.) și Cucuteni (4600-3500 î.Hr.) în acest spațiu (dinastiile Egiptului Antic își au începutul. 3000 î.Hr.)

"Ceea ce oamenii au numit Noe și familia sa, au fost, în fapt, singurii atlanți care au supraviețuit cataclismului. Iar arca a fost construită din lemn de cedru la dumneavoastră, în România, locul unde a început și marea inundație a Pământului" afirmă în continuare Michael Robinson, specialist în inundații catastrofale, profesor la Universitatea din Ohio, SUA. Iată că un străin căutat să țină seama de "povești". Marele poet național Mihai Eminescu, dedică o poezie, încercând să arate oarecum rădăcinile credinței dacilor în nemurire: "Din Fundul Mării Negre, din înalte-adânce hale Dintre stânce arcuite, din gigantice. portal stânce arcuite, din gigantice. portal (Valeriu Dulgeru, noembrie 2020).

Se poate aprecia că factorii generali indispensabili unei așezări cucuteniene sunt: apropierea unei surse de apă, terenuri favorabile practicării agriculturii (la nivelul tehnologic de atunci) și a pășunatului, asigurarea apărării cu un efort minim. Fără îndoială au existat și alte motive și chiar excepții determinate de existența unor condiții speciale dintre care amintim doar exploatarea sării. Aproape toate stațiunile cucuteniene se găsesc în imediata apropiere a cursurilor de apă principale sau de mai mică importanță situate pusă, de unii cercetători și în legătură cu existența unor căi de comunicație lesnicioase. Locuirile au fost situate pe promontorii desprinse din terase de diferite altitudini, fragmente de terase, mameloane, dealuri și mai rar pe interfluvii, grinduri sau insule. Săpăturile ample (Hăbășești, Târpești, Trușești, Traian Dealul Fântânilor) demonstrează că satele cucuteniene erau construite după un plan mai mult sau mai puțin preconcept. Pe baza datelor publicate până acum au fost deosebite trei modalități de organizare a satelor: circular, pe șiruri paralele și în

grupuri. Au fost descoperite atât așezări cu 15-17 locuințe, dar și cu câteva sute de case, ultimele ocupând până la 1015ha. În aria Tripolie din Ucraina în regiunea dintre Nipru și Bugul de sud au fost descoperite așezări care acoperă suprafețe de sute de hectare și care au peste 1500 de locuințe.

Prin determinări de ordin geografic, geologic, petrografic, palinologic, paleobotanic și arheozoologic efectuate în mai multe stațiuni cucuteniene s-au obținut date semnificative relativ la mediul ambiant și la economia comunităților respective.

Pe lângă cultivarea plantelor, comunitățile cucuteniene se ocupau cu creșterea animalelor, în special a taurinelor și în al doilea rând cu a porcinelor și a ovi-caprinelor. Vânătoarea avea un rol secundar fără a fi de neglijat. Cu siguranță au existat meșteșugari specializați care procurau și prelucrau silixul prin cioplire, piatra prin șlefuire și perforare, lemnul, osul și cornul. Comunitățile în discuție cunoșteau metalurgia cuprului și a aurului. Din creațiile acestor comunități, ceramica și modelarea plastică în lut, sunt cele mai importante moșteniri peste timp ale artei cucuteniene. Studiarea acestora a permis să se deosebească atât cele trei areale ale complexului Ariușd-Cucuteni-Tripolie cât și variantele arealelor Cucuteni și Tripolie. Pe baza particularităților de tehnică, formă și decor s-a stabilit, pe de o parte, originea culturii din aceste areale, pe etape iar pe de alta, legăturile cu civilizațiile vecine sau mai îndepărtate din estul, sud-estul și centrul Europei precum și mai departe din Orientul Apropiat. Este vorba de o ceramică de foarte bună calitate arsă la roșu la aproximativ 1000 grade Celsius în cuptoare deosebit de elaborate. Probele de ceramică analizate de specialiști au permis să se obțină rezultate semnificative relativ la materia primă folosită, particularitățile pastei, tehnologia utilizată, mai ales în ceea ce privește arderea și compoziția culorilor. În ceea ce privește tehnica de producere a vaselor, pe baza datelor directe sau indirecte, s-a ajuns la concluzia că metoda răsucirii lutului a fost combinată cu un procedeu de rotație (disc, turnetă sau roată) utilizat întâi în faza Cucuteni AB și apoi generalizat în faza Cucuteni B. Sunt remarcabile diversitatea și echilibrul deosebit al formelor vaselor care uimesc prin eleganță și proporție ceea ce le conferă o valoare artistică deosebită. Meșterii au modelat alături de vasele cu un caracter uzual (printre care amintim străchini, castroane, capace, cupe, pahare, vase de provizii, fructiere) și vase care aveau rol de

cult, folosite în ritualuri religioase (cum sunt vasele suport, vasele binoclu, vasele antropomorfe și zoomorfe, vasele prismatice). Decorul ceramicii a evoluat de-a lungul timpului. Primele etape sunt marcate de tradiția precucuteniană a decorului incizat în care cultura Cucuteni își are geneza, în ceea ce privește tehnologia ceramicii și chiar a unor motive și tehnici decorative cum ar fi canelurile, inciziile, ovele, alveolele, spiralele dar și pictura. Inceputul culturii Cucuteni corespunde unor căutări caracterizate de experimente dar și de împrumuturi culturale din mediul culturilor vecine (Petrești și Gumelnița) elemente ce vor fi asimilate și dezvoltate în stiluri ce vor deveni ulterior, prin adoptarea picturii tricrome, definitorii acestei civilizații. Pictura tricromă va permite combinații în care imaginația artiștilor pare să nu cunoască limite. Culorile folosite sunt albul, roșul și negrul. Mai ales în prima fază de evoluție a culturii se observă o adevărată obsesie de a picta tot vasul pe exterior, uneori chiar și pe interior (ceea ce specialiștii de astăzi au denumit horror vacui). Motivul principal a fost spirala care va fi compusă și descompusă în spirale înlănțuite, secționate, reduse doar la bucle, organizate în șiruri orizontale, verticale sau oblice sau în diverse alte combinații. Motivul spiralei va fi combinat cu cercuri pictate, ove, elipse, linii și benzi. Decorul este dispus în registre, simetria și ritmicitatea cunoscând un echilibru remarcabil. Albul și roșul sunt principalele culori folosite la decorarea ceramicii, negrul fiind de cele mai multe ori utilizat pentru conturarea și sublinierea unor motive decorative. În faza următoare, faza A-B, negrul, care capătă o nuanță ciocolatie, predomină în decorarea ceramicii. Motivele sunt pictate în această nuanță uneori folosindu-se chiar pentru acoperirea spațiilor pe care se pictează sau din care se rezervă motivele. Meandrele dobândesc o importanță sporită în decorarea vaselor fiind încă prezent și motivul spiralelor cu derivatele sale destul de variate. Ornamentarea vaselor prin incizii și caneluri va dispărea folosindu-se doar pictura bicromă și tricromă. Acum apare figurată în pictură și silueta umană destul de schematizată. Apogeul artei decorative este atins în ultima fază a culturii, în faza B. Se renunță la decorarea în întregime a vasului, decorul devenind sobru și rafinat. Combinațiile sunt simple însă de mare rafinament. Dominată este pictura neagră pe fond crem-gălbui sau albicios deși nu lipsește nici pictura cu roșu sau alb. Spirala este rar realizată, cercurile și tangentele la cerc având un rol deosebit. Artiștii reușesc o

remarcabilă repartizare tectonică a decorului. Acum sunt introduse în decor motive animaliere (feline, cornute, șerpi stilizați) .

Deși arta culturii Cucuteni este cunoscută mai ales prin extraordinarul decor al ceramicii, modelarea plastică a lutului a fost și ea una din preocupările meșterilor. Este adevărat că aceste realizări nu pot fi comparate cu cele din domeniul ceramicii. În modelarea plasticii antropomorfe sunt respectate canoane rigide, legate de anumite tabuuri. Materialul folosit este, în majoritatea cazurilor lutul. Piesele sunt de mici dimensiuni depășind rareori 20-25 cm. În general, artiștii acestei culturi au reușit să redea valorile plastice ale corpului uman, insistând mai ales asupra coapselor și bustului, simplificând foarte mult silueta umană prin suprimarea brațelor și modelarea sumară a vârfului picioarelor. Capul este și el sumar modelat. Statuetele sunt decorate prin incizii și pictură sau nedecorate. Decorul reprezintă probabil tatuaje sau detalii vestimentare. Este interesant că cel puțin pentru faza A majoritatea statuetelor au capul rupt din vechime, posibil intenționat. Dominante sunt zeitățile antropomorfe feminine (reprezentând aproximativ 90% din statuete), legate de fertilitate și fecunditate. Ele înfățișează Marea Zeiță sub diferite ipostaze: femeie tânără, adultă, mamă. Zeitățile masculine aveau un rol de o importanță mai redusă decât cele feminine fiind mai puțin numeroase. Statuetele antropomorfe ale culturii Cucuteni, ca și reprezentările antropomorfe de pe vasele din fazele A-B și B, au permis să se reconstituie parțial îmbrăcămintea, coafura și podoabele purtate, toate acestea atestând gradul de civilizație ca și eventualele diferențieri sociale. Destul de variată, plastica zoomorfă, prin reprezentarea taurului și a berbecului amintește de plastica Orientului Apropiat. Sunt reprezentate, mai rar, și păsări cu o preferință pentru păsările de apă.

În ceea ce privește sfârșitul civilizației, începutul fazei Cucuteni B pare să fie marcat de o continuă creștere a populației, de o stagnare în perfecționarea tehnicilor și uneltelor agricole și de o înmulțire a conflictelor intertribale. Exploatarea, timp de mai multe sute de ani a acelorași terenuri agricole, defrișarea prin foc, lipsa rotării culturilor toate au dus la epuizarea solului. Numărul mare de comunități umane aflate pe un spațiu relativ restrâns, turmele numeroase au dus la degradarea mediului

înconjurător. Aceste fenomene se pare că s-au manifestat mai întâi ca procese microregionale iar apoi, spre sfârșitul fazei Cucuteni B, au dat naștere unei oscilații climatice de amploare macroregională. S-a apreciat că oscilația climatică amintită s-ar fi produs independent de factorii menționați. Aceștia însă au amplificat efectele schimbării de climat produsă în jur de 2800 î. Hr. Triburile Cucuteni cu o veche tradiție agricolă, cu o viață profund sedentară, nu au reușit să se adapteze noilor condiții. Până recent dispariția culturii Cucuteni a fost pusă exclusiv pe seama pătrunderii în spațiul cucutenian a triburilor de păstori indoeuropeni. După părerea noastră motivele care au dus la dispariția civilizației Cucuteni sunt mai complexe decât simpla pătrundere a triburilor de păstori stepici. Criza internă a cucutenienilor a fost determinată de explozia demografică, epuizarea terenurilor agricole, stagnarea perfecționării tehnicilor și uneltelor agricole; deteriorarea mediului înconjurător a fost amplificată și de schimbarea climatică și de presiunea sporită a triburilor indoeuropene toate acestea au dus la dispariția treptată a modului de viață cucutenian. Deci, nu este vorba de o exterminare a populației cucuteniene. Cu timpul modul de viață al cucutenienilor a fost „corupt” prin acela al păstorilor indoeuropeni cu o altă organizare socială și economică, favorizată de noile condiții ecologice. Puțin din ei s-a transmis peste veacuri până la noi.

(Senica Turcanu, 2006)

BIBLIOGRAFIE

1. Dulgeru, Valeriu, Cultura Cucuteni-Mama civilizației Europene, Universitatea Tehnică din Moldova, 2020.
2. Dumitrescu, Vladimir, Arta culturii Cucuteni, București, 1979.
3. Mantu, Cornelia-Magda, Cultura Cucuteni. Evoluție, cronologie, legături, Bibliotheca Memoriae Antiquitatis V, Piatra Neamț, 1998.
4. Marinescu-Bîlcu, Silvia, Les Carpates Orientales et la Moldavie, în Atlas du Néolithique européen. L'Europe Orientale (ed. J. K. Kozłowski), ERAUL 45, Liège, 1993, p. 191-241.
5. Monah, Dan, Cucuș, Ștefan, Așezările culturii Cucuteni din România, Iași, 1985.

6. Turcanu, Senica, Cultura Cucuteni: prezentare istorice, Muzeul „Istoria Moldovei”, Iași, 2006

7. Ursulescu, Nicolae, Petrescu-Dîmbovița, Mircea, Monah, Dan, Neo-eneoliticul, în Istoria României, vol. I, Moștenirea timpurilor îndepărtate, București, 2001, p. 111-209.

Redactor: Victoria Sara Dazin

